

مفهوم حکمت

در تصوف و عرفان اسلامی

پروانه عروج‌نیا

انتشارات هرمس

انتشارات هرمس

تهران، خیابان ولی عصر، بالاتر از میدان ونک، بعد از برج نگار

شماره ۲۴۹۳ - تلفن: ۸۸۷۹۵۶۷۲

مجموعه ادب فکر - فلسفه و کلام ۹۹

مفهوم حکمت در تصوف و عرفان اسلامی

پروانه عروج نیا

عضو هیئت علمی بنیاد دایرةالمعارف اسلامی (دانشنامه جهان اسلام)

طرح جلد: واحد گرافیک هرمس

چاپ اول: ۱۳۹۳

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لیتوگرافی: چاپ و صحافی: چاپخانه انتشارات سروش

همه حقوق محفوظ است.

سرشناسه:	عروج نیا، پروانه، ۱۳۴۱ -
عنوان و نام پدیدآور:	مفهوم حکمت در تصوف و عرفان اسلامی / پروانه عروج نیا.
مشخصات نشر:	تهران: هرمس، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری:	شتن ۱۷۶ ص.
شابک:	978-964-363-891-7
وضعیت فهرست نویسی:	فیا
یادداشت:	کتابنامه: ص. [۱۶۳] - ۱۷۹؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	فرزادگی - جنبه های مذهبی - اسلام
موضوع:	فرزادگی
موضوع:	فلسفه اسلامی
موضوع:	عرفان
موضوع:	تصوف
رده بندی کنگره:	۱۳۹۲ م ۷۲۴ / ۲۴۹ BP۲۲۹
رده بندی دیویی:	۲۹۷ / ۴۸۱۲
شماره کتابشناسی ملی:	۳۳۹۷۹۱۰

فهرست

۱		پیشگفتار
۳		مقدمه
۶		۱. حکمت و دین
۱۱		۲. حکمت از منظر قرآن و حدیث
۱۷		۳. حکمت از منظر فلسفه اسلامی
۲۳		۴. حکمت از منظر فرهنگ ایرانی
۳۲		۵. نگاهی به فصل‌های کتاب

فصل اول: مفهوم حکمت در تصوف اولیه (تا پایان سده پنجم)

۳۵		درآمد
۳۸		۱. شرح احوال حکما در متون اولیه صوفیه
۴۷		۲. «حکمای مشرق»
۴۸		۱-۲. حکیم ترمذی
۵۶		الف) آثار ترمذی و ویژگی‌های آنها
۶۵		ب) حکمت از دیدگاه ترمذی
۶۹		۲-۲. ابوبکر وراق
۷۲		۳-۲. حاتم اصم
۷۳		۴-۲. ابوالقاسم سمرقندی
۷۴		۵-۲. محمد بن فضل بلخی
۷۵		۳. ویژگی‌های حکمت و حکیم از منظر حکمای مشرق
۹۴		۴. حکمت در تفاسیر صوفیان (تا سده پنجم)
۹۹		۵. حکمت نزد عارفان سده‌های اولیه
۱۰۱		۶. حکمت در متون اهل تصوف (سده‌های چهارم و پنجم)

فصل دوم: حکمت در تصوف سده ششم و هفتم

۱۱۷	درآمد
۱۱۷	۱. حکمت و حکیم در متون صوفیه سده ششم و هفتم
۱۲۲	۲. حکمت و حکیم در ادبیات منظوم عرفانی فارسی

فصل سوم: حکمت در عرفان نظری

۱۳۳	درآمد
۱۳۵	۱. حکمت در نگاه ابن عربی و شارحان آثار وی
۱۴۳	۲. حکمت از نظر پیروان شیعی عرفان نظری (حکمای شیعه)
۱۵۵	سخن پایانی
۱۵۹	منابع
۱۷۲	نمایه

پیشگفتار

«حکمت» از مهمترین مفاهیم در فرهنگ‌های گوناگون است؛ در فرهنگ اسلامی نیز این مفهوم جایگاه ویژه‌ای دارد و در بخش‌های مختلف این فرهنگ بروز یافته است. تصوف و عرفان اسلامی از مؤلفه‌های اساسی فرهنگ اسلامی است و شناخت جایگاه حکمت در این فرهنگ، حتی اگر ممکن باشد، بدون توجه به مفهوم حکمت در تصوف و عرفان اسلامی ناقص است. پژوهش پیش‌رو کوششی است برای شناخت مفهوم حکمت در فرهنگ اسلامی از منظر تصوف و عرفان اسلامی.

کتاب حاضر در اصل رسالهٔ دکتری نگارنده بوده که در سال ۱۳۸۹ از آن دفاع شده است، و اکنون با تجدید نظر اساسی و تغییرات فراوان منتشر می‌شود. در اینجا وظیفهٔ خود می‌دانم اولاً و خصوصاً از استاد مصطفی ملکیان سپاسگزاری کنم که رهنمودها و نیکی‌هایشان در تمام مراحل کار برایم فراموش‌نشده است، همچنین سپاسگزارم از استادان راهنما و مشاور آن رساله، دکتر فاطمه طباطبایی و دکتر مسعود صادقی، که نکته‌های فراوان متذکر شدند و پیشنهادهای سودمند دادند. از دکتر نصرالله پورجوادی نیز متشکرم که بخشی از کار را خواندند و همدلی ایشان مرا ترغیب به تکمیل و انتشار آن کرد. و نهایتاً از همسر، مالک حسینی، سپاسگزارم که هم موضوع پژوهش را پیشنهاد کرد، هم مشوق من در تکمیل و انتشار آن بود.

پروانه عروج‌نیا

مهرماه ۱۳۹۲